

RAIMON NOGUERA I DE GUZMÁN (1897-1989)

Raimon Noguera i de Guzmán nasqué a Barcelona, al carrer Ample, al rovell de l'ou, com deia ell, el dia 9 de gener de 1897. El país feia temps que havia entrat en una fase de gran dinàmica política i cultural.

El 1894, Pi i Maragall havia formulat el seu programa federal i, al cap de dos anys, el 1896, Valentí Almirall publicava *Lo Catalanisme*, text fonamental en la nostra història de les idees polítiques, en el qual quedaven establerts els trets fonamentals de la seva doctrina del particularisme. Però, sobretot, aquesta és l'època de cristallització del moviment regionalista, que, el 1892, havia produït el seu primer text jurídic articulat, les Bases de Manresa, en la redacció de les quals fou decisiva la intervenció d'Enric Prat de la Riba. Un any abans, el 1891, Torras i Bages havia publicat *La Tradició Catalana*. El país estava,

doncs, en plena ebullició ideològica i la conseqüència final era ineluctable: la presa de consciència de la pròpia realitat nacional, amb tot el pes de reivindicació política que això havia de comportar.

Culturalment, és encara l'època del modernisme, però quan Raimon Noguera era jove, les coses havien canviat radicalment. El 1906, Eugeni d'Ors, a "La veu de Catalunya", inventà el mot noucentisme i, dos anys després, el 1908, al pròleg de la *Muntanya d'ametistes*, Guearau de Liost n'havia establert el nucli teòric, situant en primer lloc la cultura, la raó, l'home en definitiva, enfront de la natura salvatge. El nostre protagonista, com és lògic, no escapà al miratge i, quan, després d'una infància no gens fàcil, entrà a la Universitat de Barcelona, on es pagà, treballant, els estudis, era simplement un home del seu temps.

"Jo sempre he estat noucentista", deia Noguera.

¿Per què fa la carrera de dret, malgrat que a casa seva no hi havia precedents jurídics, i per què després decideix de fer oposicions a notari? La qüestió és marginal. El cas és que, el 1917, Raimon Noguera es llicencia en dret. Té 20 anys i, per aplicació del dret romà, no serà major d'edat fins els 25, és a dir, el 1922. És aleshores, el 14 de setembre d'aquest any, quan, ja doctor en dret i notari per oposició, pren possessió de la seva primera notaria d'Ezcaray, a la Rioja, on radica fins el 22 de juny de 1923. Passa aleshores a la notaria de Ponferrada, a la divisòria entre Galícia i Lleó. Fa tot seguit oposicions entre notaris i, el 7 d'agost de 1924, guanya la notaria de Castelló de la Plana, on residirà gairebé onze anys. S'ha recuperat la Mediterrània, i el contacte cultural amb Barcelona, que serà el punt d'arribada final, és més a l'abast. Noguera hi arriba com a notari el 14 de febrer de 1935. Pocs mesos abans, el 6 d'octubre de l'any anterior, l'autonomia republicana havia quedat congelada, però un any i dos dies després, el 16 de febrer de 1936, els resultats electorals en fan possible el restabliment. En qualsevol cas, és el començament d'una trajectòria professional que no s'interromprà ni durant la Guerra Civil.

És evident que la seva condició notarial és la que tipifica socialment Raimon Noguera, que es jubila el 25 de febrer de 1972, després de trenta-set anys d'exercici professional a Barcelona, durant els quals la seva reconeguda competència jurídica fou el motiu d'intervencions professionals molt importants en aspectes concrets de la vida d'aquest país. A títol d'exemple, hom pot citar-ne dues de prou importants.

Una, la formalització de la successió de Francesc Cambó, tràmit certament complicat, en el qual, com succeeix freqüentment en situacions més o menys comparables, hi ha un moment en què el notari ha d'anar més enllà d'una actitud només passiva, simplement documentadora. Aleshores, sense voler-ho, hom esdevé element actiu del

procés i entra insensiblement en els seus aspectes més recòndits, i aquest fou el cas de l'actuació professional de Raimon Noguera, que algun dia hom podrà conèixer amb més detall.

L'altra, la decisiva participació seva en la solució de la titularitat de la muntanya de Montserrat. El retorn a l'Església dels béns desamortitzats s'havia fet d'una manera genèrica a favor de l'Ordinari del lloc, en definitiva, en el nostre cas, del bisbe de Barcelona, i això donà lloc a una situació d'indefinió que, en un moment donat, esdevingué especialment delicada. La solució final vingué de la mà de Raimon Noguera, a través d'una vella fórmula jurídica que només era possible a partir d'un profund coneixement del nostre dret i d'una figura que hi fou transcendental: l'emfiteusi. I, al final, fou reconegut el dret de Montserrat, amb el domini eminent del bisbe de Barcelona.

Però sense moure'ns de la perspectiva jurídica, Raimon Noguera no ha estat només un gran notari de Barcelona, membre repetidament de la Junta Directiva del Col·legi de Notaris i entre 1966 i 1969, degà. Ha estat, a més, un jurista en el sentit més ample del mot, amb una important tasca d'elaboració legislativa. En aquest sentit, hom ha de recordar la seva intervenció en la redacció de la llei hipotecària del 30 de setembre de 1944, o en la redacció del decret del 2 de març de 1945, que, a través d'una fórmula hàbil, permeté la conservació pel Col·legi de Notaris de Barcelona del seu arxiu històric, i, sobretot, en la llei de Censos del 31 de desembre de 1945, que donà solució empírica al problema plantejat, especialment a Barcelona, per la proliferació d'aquella figura de l'emfiteusi, amb incidència important en l'àmbit del tràfic immobiliari. Molt posteriorment, recuperada ja l'autonomia, caldrà recordar també la intervenció important que tingué Raimon Noguera en la redacció de la llei del 3 de març de 1982, de fundacions privades de Catalunya.

Resta encara la seva producció escrita sobre qüestions jurídiques i d'estudi de la institució notarial. Destaquen els seus treballs *De la enfiteusis a la enfiteusis*, que posa en contacte aquesta figura jurídica amb la moderna regulació dels arrendaments urbans, a través de la figura de la pròrroga forçosa; el titulat *El precario y la precaria. Notas para una historia de la enfiteusis*, i els seus estudis sobre el notariat barceloní.

Com era lògic, aquesta doble dimensió de professional competent i de jurista eminent el dugué a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya i a l'Institut d'Estudis Catalans, en relació amb el qual tingué una actuació destacada en la redacció del reial decret de restauració. Però tot això difícilment hauria estat causa de l'àmplia dimensió social que Raimon Noguera ha assolit. Per a arribar-hi, ha calgut tota una activitat de relació humana i d'intervenció en afers

d'interès general. De relació, per exemple en el món calidoscòpic de la tertúlia de l'Ateneu i a través de la seva amistat amb homes importants de la nostra cultura des de Josep Maria de Sagarra i els Llimona fins a Josep Pla i Jaume Vicens i Vives, per exemple. D'intervenció en un sentit divers, com ara endegant la complicada, però reeixida, tasca de posar ordre en el fons de l'Arxiu Històric de Protocols del Col·legi de Notaris, un fons que arrenca del segle XIII i que constitueix, amb alguns arxius italians, una de les col·leccions de documentació notarial més notables de la Mediterrània, que vol dir de tot el món, i que Noguera salvà de la destrucció el juliol de 1936, quan uns escamots pretenien simplement cremar-lo, per bé que, al final, les explicacions de Raimon Noguera, que trobà els mots justos per a posar en relleu l'interès general, històric, del fons documental, els feren desistir del seu propòsit; i el febrer de 1939 quan, en plena retirada republicana, fou el Conseller de Justícia Pere Bosch i Gimpera qui calgué convèncer del risc del trasllat d'una documentació tan delicada físicament al castell de Figueres.

Noguera concebé l'arxiu com un fet viu, obert de bat a bat als investigadors, i això li permeté d'establir contacte amb Pierre Vilar, durant l'estada d'aquest a Barcelona, o àdhuc una viva relació amical, ja al·ludida, amb Jaume Vicens i Vives, a partir especialment de les converses que, sobre problemes jurídics dels documents històrics, sostingueren quan el nostre malaguanyat historiador preparava la seva obra sobre el Gran Sindicat Remença.

Però és inqüestionable que la dimensió ciutadana de Raimon Noguera es fonamenta, en una bona part, en la relació que mantingué amb artistes com ara Picasso, Pau Casals i Joan Miró, de forma que ell fou una peça fonamental en la creació del museu que porta el nom del primer i en la constitució de les fundacions que duen els noms dels altres dos.

La gestació del Museu Picasso, on l'actuació de Noguera és determinant, s'inicia, de fet, el 1960 a través d'un contacte que, per indicació de Joan Prats, Jaume Sabartés té amb ell. Fou el punt de partida d'una relació llarga que es concretà primerament en la solució jurídica dels problemes que plantejava la cessió de les obres propietat del mateix Sabartés i, després, en el contacte directe amb Picasso, obrint-se al final una relació franca que durà fins a la mort del pintor.

També l'any 1960 es produeix el contacte amb Casals, que havia fet un testament hològraf que presentava seriosos problemes jurídics i hom cregué convenient de consultar Raimon Noguera. A partir d'aquí, s'inicià un procés no gens fàcil, en el qual calgué superar les reticències de la família, una certa passivitat de les autoritats polítiques barcelonines més interessades i els inconvenients burocràtics

que retardaven i retardaven la classificació de la fundació, que, al final, però, fou aconseguida.

La relació amb Joan Miró, en canvi, fou més planera: Miró era freqüentment a Barcelona i la relació directa facilitava les coses. El primer contacte fou també a través de Joan Prats. És l'inici d'un procés, que, al final, culmina amb la constitució de la fundació i, amb un abast més ampli, en la creació del Centre d'Estudis d'Art Contemporani, ubicat aquest en l'edifici conegut per tots nosaltres, construït, per expressa voluntat de Miró, sota la minuciosa direcció de Josep Lluís Sert, que es retrobava arquitectònicament amb aquella Barcelona que havia hagut de deixar en acabar-se la nostra Guerra Civil.

Cal encara fer una referència a la projecció de Raimon Noguera en l'àmbit del mecenatge. Citaré dos fets ben recents: d'una banda, la constitució del Fons Noguera en l'Institut d'Estudis Catalans, que ha estat decisiu per a la publicació dels volums editats fins ara del "Corpus Vitrearum" relatiu a les grans esglésies de Catalunya. Però d'altra banda, i especialment, la constitució de la Fundació Noguera.

Fou creada aquesta el 20 de juliol de 1976 en escriptura atorgada davant el notari barceloní Robert Follia. De fet, però, la fundació edita el seu primer text —que conté l'inventari dels arxius notariais de Sitges— l'any 1981 i, fins avui, té endegades tres col·leccions. La primera, netament en la línia de l'objecte fundacional, suposa l'elaboració d'un fons informatiu que ha de facilitar l'actuació dels estudiosos de la nostra història: l'inventari dels arxius notariais de Catalunya. La segona col·lecció que aparegué fou la sèrie denominada "Textos i Documents", en la qual cal destacar pel seu abast la primera edició crítica del Llibre del Consolat de Mar, a cura de Germà Colon i d'Arcadi Garcia, amb un total de cinc volums; el treball de Joan Bastardas, intentant establir el text arquetípic dels Usatges, a partir d'un manuscrit del segle XIV; els tres volums de l'estudi d'Arcadi Garcia sobre *Les societats mercantils medievals a Barcelona*; i l'estudi de Pons i Guri sobre el dret consuetudinari gironí. Més posteriorment, fou iniciada una nova col·lecció denominada "Estudis", amb un recull de treballs sobre el notariat català, precisament en honor de Raimon Noguera, quan complí 90 anys. A partir d'aquí, hom treballa ja en l'inici de dues sèries més, l'una destinada a la publicació de protocols notariais antics, estant ja molt avançada la transcripció d'un protocol barceloní del segle XIV, i l'altra que tindrà per objecte la publicació dels llibres municipals de privilegis encara inèdits.

Tota aquesta activitat professional i ciutadana ha estat duta a terme amb la major naturalitat i, per exemple, sense que Raimon Noguera posposés mai la seva passió favorita: la conversa. Més encara, ha es-

tat la seva capacitat de relació humana allò que, en el fons, ha fet possible aquella activitat. A Noguera li agradava il·limitadament d'estar en companyia i parlar, seriosament o de broma, però parlar o, més ben dit, enraonar, és a dir, segons el Fabra, discutir, examinar alguna cosa en conversa, però que, a criteri meu, vol dir també raonar juntament amb altres persones.

Aquest fet li donà una gran facilitat per a relacionar-se amb les persones i, al final, el reconeixement públic. Tenia la medalla d'or de la Ciutat de Barcelona, especialment atorgada per la seva intervenció en les donacions de Picasso i de Joan Miró, i últimament, amb motiu del seu norantè aniversari, li fou atorgada la medalla d'or de la Generalitat. En realitat, ell no era amant d'aquestes solemnitats, però, al capdavall, ambdós guardons eren justos i simbolitzaven el reconeixement de la ciutat i del país a una ciutadà exemplar. Ell, manllevant una expressió de J.V. Foix, havia nascut en un país que no havia pogut escollir, però sabé servir-lo fidelment.

Hi morí a 93 anys, un dissabte a migdia, el dia 19 de maig de 1990, silenciosament, després de fer bona la frase de Francesc Eiximenis dirigint-se als jurats de la ciutat de València: "si algú vol guanyar preu, nom e fama, no ha cosa al món ab que abans ho puixa atènyer com si fa grans obres per la cosa pública".

Josep Puig i Salellas

Membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials